

Шановний читачу! Наведену нижче публікацію пропонуємо сприймати як таку собі ілюстрацію до роздумів про викладання зарубіжної літератури в середній школі. Ми друкуємо твір випускника Київського східного ліцею Івана Сегеди, представлений на щорічний конкурс так званої Малої Академії наук, асоціативним членом якої є ліцей (викладач — С.Семенюк). Твір присвячено суфійській поезії, яка за програмою 1998 р. вивчається в школі. Іван Сегеда зумів по-науковому чітко і лаконічно відтворити об'ємну узагальнюючу картину суфійської поезії, зробивши наголос на її визначальних естетичних особливостях — специфічній ролі та функції символіки. Це учнівське міні-дослідження, яке може слугувати навчальним матеріалом для вчителя, свідчить водночас про органічне входження зарубіжної літератури з її невичерпними можливостями розширення обрії естетичного й етичного світу до життєвого досвіду української дитини.

Тамара Денисова

Іван Сегеда

СУФІЙСЬКА СИМВОЛІКА В ПОЕЗІЇ ГАФІЗА

Замовчування теми суфізму в радянський час стало причиною того, що нині питання суфійської поезії відкриваються заново уже з позицій ХХІ століття. Суфізм (від слова *суф* — волосяниця, одяг аскета) — містичний напрям в ісламі. Суфій вірить у можливість безпосереднього злиття із Всевишнім (Вищою Істотою) і підпорядковує цьому своє життя. Життя, підпорядковане певній меті, часто асоціюється з дорогою, і суфії зазвичай називають себе людьми Дороги, маючи на увазі шлях до Істини, що є одним із імен Бога. Вони вірять у злиття власної душі з Богом ще за життя — під час релігійного екстазу, для досягнення якого благоговійно вслухаються або читають під музику вірші.

В суфійській поезії образ служить символом, що несе певний філософський зміст. На перший план виходить не різноманітність матеріалу, а питання про найдоцільніше використання елементів, успадкованих суфійськими поетами від учителів. Основне завдання — не створення нових високохудожніх образів, а творення з метою специфічного впливу на учасників релігійного ритуалу та уточнення проблем суфійської філософії. “Часто, працюючи над своїми творами під загрозою переслідування, ...суфії писали праці, в яких суфійське зерно можна було знайти, лише опанувавши певні навички”, — зазначає Ідріс Шах у книжці “Суфізм”¹. Тобто суфійська символіка була засобом донесення поглядів суфіїв до широких мас, уникаючи переслідувань із боку ортодоксального ісламу. Крім того, символічність поезії, її глибокий зміст, багатопланові асоціації давали можливість передати містичне осяяння.

Однією з найвизначніших постатей у суфійській поезії вважається перський лірик Гафіз (1325-1389 рр.). Ім'я поета — Мухаммад, у зрілих роках додалося почесне ймення Шамседдін (“Сонце віри”). Гафізами ж називали тих, хто знав

¹ Шах Идрис. Суфии: собрание притч и афоризмов. — М., 1993. — С. 609.

напам'ять Коран. Однак згодом ця назва перетворилася на власне ім'я поета, який близько 1345 року² став суфійським послухником. Отже, Гафіз був не звичайним поетом-гедоніком, як іноді сприймають його на Заході, а суфієм із властивими його творчості образами та символами. Те, що Гафіз чудово володів словом, сприймалося суфіями як божественний дар, воно означало досягнення поетом світу неземних таємниць. Недаремно йому дали прізвисько "Язик таємниці".

Гафіз успадкував суфійську символіку своїх попередників. Адже суфійські символи, зокрема образи хмари, вітру, вина присутні вже у творчості Рудакі, "батька перських поетів"(IX – X ст.): "Вітер і хмара – цей світ. О, як жаль! / Принеси ж вина. Нехай буде, що буде". Поезія Фірдоусі збагачується символами з доісламських вірувань і перського фольклору; Омар Хайям вводить образи гончара і глечика; Нізамі поширює символіку на коранічні образи; Сааді, Румі широко послуговуються всією системою суфійської символіки, що згодом було властиво й Гафізу. Зокрема, в його творах знову присутні хайямівські образи кераміки як символи швидкоплинності життя та вічності руху.

Найчастіше в суфійській поезії Гафіза зустрічається образ Коханої як символ Божества, до якого прагне суфій. Найпоширеніша бінарна опозиція у її зображенні – це "кучер – обличчя". Обличчя коханої – світле, мов місяць, і принадне, виступає символом світлого Божества. Дорогу до нього (Божества) символізують дівочі коси – темні, як ніч, довгі, як шлях. Характеристиками локонів є їхня кучерявість, кривизна, гострі кінці, які пронизують серце закоханого. Коси – це й символ хитросплетіння долі, труднощів, які долає суфій на шляху до Божества, але цей шлях дарує як страждання, так і сподівання злитися з Богом, до чого і прагне суфій: "Для мене це присуд одвічної долі – / Кохать твої кучері з доброї волі" (Пер. А. Кримського)³. Обличчя – символ просвітлення, тоді як коси, волосся – символ темряви, в якій блукає суфій, наближаючись до світлого Божества. Поет порівнює їх із мускусом, амброю – пахучими речовинами темного кольору, індусами, "ордою ефіопською", що нападає на білошкіре "римське військо" (обличчя).

Дугоподібні брови красуні символізують труднощі, обтяженість, що їх намагається перебороти суфій на шляху до Бога. Проте поет заздрить бровам, що перебувають близько до світлого обличчя, тоді як він сам у розпачі, бо не може досягнути божества і даремно пробує зійти з обраного шляху: "Нехай твоє серце покине кохать / Ці локони й щічку! / Скидай-но своє нещасливеє путо! / Будь вільний, Гафізе!" (Пер. А. Кримського) (319). Одним із традиційних символів, які використовує Гафіз, є стан коханої – рівний, стрункий. Поет порівнює його з кедром, кипарисом: "Ніколи твій стан, кипарис величавий, / Із думки не вийде" (Пер. А. Кримського) (323).

Якщо частини обличчя коханої часто порівнюються з об'єктами природи, то самі природні об'єкти і явища у творах Гафіза мають антропоморфні ознаки. Образи природи широко використовуються для символічного зображення зовнішності Коханої і внутрішнього світу людини. Наприклад, антропоморфний характер природи постає в уривку: "Лілея в першім теплі сміється, немов Лейлі. / Спадає дощик на вруна, мов сльози з очей Меджнуна"⁴. Дощ символізує божественне благословення, небесне блаженство та очищення, а також духовне відкриття. Тобто дощ і сльози людини мають близьке значення – очищення душі. Сніг символізує холод, твердість, черствість серця. Танення снігу – пом'якшення цих якостей. Хмари виступають символом земних пристрастей, непостійності та мінливості, символізують перешкоди, що заважають суфію бачити обличчя Бога.

² Руссова С. Джерело перлин. Поетика східних літератур. – К., 1999. – С. 190.

³ Кримський А. Пальмове гілля. Збірка екзотичних поезій. – К., 1971. – С. 323. Далі, посилаючись на це видання, сторінку зазначаємо в тексті.

⁴ Цит. за: Руссова С. Джерело перлин. Поетика східних літератур. – С. 290.

Об'єкти космосу, приміром, місяць і сонце, — це символи сяючого обличчя красуні — Божества; божественність і вищі почуття символізують також зірки та планети — Марріх (Марс), Зухра, Нагід-зоря (Венера) тощо. Важливе значення відіграють у поезії Гафіза природні стихії: вода, вогонь. Вода (раціональна тверезість) виступає як протилежність вину (звільнення від пут розуму, який перешкоджає возз'єднанню з Богом). Кипляча вода або вода у вигляді дощу — це символ очищення. Вогонь теж символізує очищення, оновлення. Значення цього символу у перській поезії тісно пов'язане з доісламською символікою вогню як Божественної сили. У зороастризмі, єдиній із усіх релігій, вино і вогонь — взаємозамінні символи⁵. Вони мають спільні ознаки: колір, жар, здатність наближення до Божества: “Так, чистий суфіє, я п'ю, не дорікай мені: / Мій прах создатель замісив на чистому вині” (335). Іншим разом Гафіз прямо вказує на спільність символіки: “Принеси вогонь текучий, / той, що летється як вода” (Пер. А.Кримського) (338).

Особливо широке застосування в поезії Гафіза має символіка рослин. Кипарис та кедр — символи стрункості думки, висоти помислів, троянда — швидкоплинності земної краси, її приреченості, бутон символізує стиснуте серце і скорботні уста: “Бо хоч би Гафіз так, як лілія цвів в десятих язиках, / Там, де ти, він німіє; і в нього уста — нерозквітлий пуп'ях”. (Пер. А.Кримського) (391).

У газелях Гафіза трапляються й інші рослинні символи. Наприклад, нарцис — очі красуні; тюльпан, трояндові пелюстки — рум'яне обличчя. Сади виступають символом небесного блаженства, луки символізують душу поета, його внутрішній світ.

Із тваринного світу запозичено символ поета-суфія. Ним виступає соловей, який хоч не вирізняється своєю зовнішністю, зате пісні його барвисті, глибокі, він вільний і довговічний завдяки їм; метелик символізує прагнення досягти Божественного світла навіть ціною власного життя. Рідше зустрічаються образи ворони (жадібність), півня (хтивість), павича (принади світу).

Джерелами образів-символів суфійської поезії були арабський і перський фольклор, зороастризм, іслам, зокрема імена оспіваних у народному епосі давньоіранських царів (Джамшида, Ферідуна, Іреджа) та їхніх суперників (Сельма, Тура), священна гора Каф та фантастичний птах Сімурга (або Гамаюн) тощо. З “Авести”, священної книги зороастрійців, запозичено символ добра — Ормузд (Ахурамазда), символ зла — Ахріман тощо. Суфійська символіка збагачувалася також за рахунок біблійно-коранічних образів: Йосифа Прекрасного, Зулейхи, Якуба, Іси, Маріам та інших. Ісламські святині (Кааба, Мекка, Земзем тощо), назви духовних осіб (муедзин, імам, муфтії) також стали символами, знання про які відкриває шлях до розуміння того змісту віршів, який вкладали в них суфії.

Гафіз широко послуговувався також образами з Корану, перського та арабського фольклору, сама згадка про які мала викликати в уяві не тільки їхнє символічне значення, а й спогад про всю пов'язану з ним історію. Багатоплановість асоціацій викликана також особливістю перської (і арабської) мови, в якій слово записується лише приголосними літерами, тому може бути прочитане по-різному. Наприклад, кріт (*хулд* — ХЛД) пишеться так само, як *халад*, яке залежно від контексту може означати “вічність”, “рай”, “думку”, “душу”. Група слів, пов'язаних із даним словом, може викликати кілька асоціативних ланцюжків.

На жаль, при перекладі втрачається певний відсоток символічності змісту, адже важко відтворити всі слова-символи без втрати художньої форми. Перекладачі прагнуть розкрити почуття ліричного героя, а не саму символіку, пов'язану з певними словами-символами. Крім того, перські слова коротші за українські відповідники, що теж створює труднощі під час перекладу. Для прикладу розгляньмо перші чотири бейти з газелі Гафіза:

⁵ *Купер Дж.* Енциклопедія символів. — М., 1995. — С. 223.

پیرهن چاک و غزلخوآن و صراحی در دست نیمشب دوش به بالین من آمد بنشست گفت ای عاشق دیرینه من خوابت هست کافر عشق بود گر نشود باده پرست	زلف آشفته و خوی کرده و خندان لب و مست نرگش عریده جوی و لبش افسوس کنان سر فرا گوش من آورد به آواز حزین عاشقی را که چنین باده شبگیر دهند
--	---

6

Переклад К. Ліпскерова звучить так:

Хмельная, опьяненная, луной озарена
 В шелках полурасстегнутых и с чашею вина
 (Лихой задор в глазах ее, тоска в изгибе губ),
 Хохочущая, шумная пришла ко мне она.
 Пришла и села, милая, у ложка моего:
 “Ты спишь, о мой возлюбленный? Взгляни-ка: я пьяна!”
 Да будет век отвергнутым самой любовью тот,
 Кто этот кубок пенистый не осушит до дна.⁷

Зроблений нами підрядник засвідчує, що в цьому перекладі деякі слова-символи відсутні:

З розтріпаними кучерями, зі стогоном і усмішкою на губах, хмільна,
 В розстебнутому одязі, читаючи газелі, з кубком у руках,
 Її нарциси шукають незгоди, немов кричать, і губи жалкуючі –
 Вчора ввечері прийшла до мого узголів'я і сіла.
 Схилила голову і сумним голосом сказала:

“О, мій давній коханий, невже ти спиш?”
 Коханий, якому дано цей вранішній кубок вина,
 Буде зрадником, якщо не вип'є його до дна.

У цьому уривку прочитується такий суфійський зміст: Бог (Кохана) прийшов до суфія (коханого) з чашею мудрості, а суфій, що вже давно став на шлях пізнання Істини, тепер відступив, не шукає єдності з Богом, душа його спить. Вранішнє вино – найміцніше, те, що залишилося на дні глека, тобто запропонована мудрість – найбільша. І той, хто не захоче її досягнути, той буде відштовхнутий самим Богом.

Кожен бейт газелі певною мірою самостійний; між бейтами майже відсутній логічний зв'язок, а всі вони об'єднані особливим смислом, який помічаємо, досягнувши зміст суфійських символів поезії Гафіза. Розгляньмо для прикладу такий текст.⁸

که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاد درد لها جرس فریاد می دارد که بریندید محملها که سالک بیخبر نبود ز راه و رسم منزلها کجا دانند حال ما، سبکیاران ساحلها نهان کی ماند آن رازی کزو سازند محفلها	الا یا ایها الساقی ادر کاساً و ناولها به بوی نافه ای کا آخر صبا زان طره بگشاید مرا در منزل جانان چه امن عیش چون هر دم به می سجاده رنگین کن گرت پیرمغان گویند شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل همه کارم ز خود کامی به بدنامی کشید آخر
--	--

حضورى گره می خواهی، ازو غایب مشو حافظ
 متی ماتلق من تهوی دَع الدنیا واهملها

⁶ دیوان حافظ، تهران، ۱۳۷۶.

⁷ Ирано – таджикская поэзия. – М., 1974. – С. 267.

⁸ دیوان حافظ، تهران، ۱۳۷۶.

У підряднику ця газель звучить так:

1. Гей, виночерпію, зрозумій, що коли в чашу ллєш і її наповнюєш, спершу легко, а потім виникають труднощі.

Так і любов була легкою спочатку, але з'явилися труднощі.

2. (До того часу) як запах мускусу вранішні вітри часточку відкриють,
Від кривизни завитку її чорних (мускусних) локонів кров залила мені серце.

3. Мене в милому домі, спокійному і веселому житті в кожен момент
Дзвін дзвіночка покличе (може покликати) збирати речі.

4. Свій молитовний килимок розфарбує вином, якщо тобі скажуть старі суфії
(маги),

Тому що маг не був незнаючим, він із Дороги звичаю самітника.

5. Темна ніч і страх хвилі і виру подібні перешкоді

І звідки знають наш стан ті безтурботні на березі.

6. Все, що я зробив, в кінці-кінців знеславилось,

Таємниця хіба залишилась (таємницею), коли про неї зробили зібрання.

7. Якщо ти, Гафізе, присутності її хочеш, себе не сховаєш від неї.

Відкинь все, хай світ для тебе не існує. Ось порада солодкомого.

Якщо не зважати на суфійську термінологію, то перед читачем постає така картина. Місце дії – дорогий серцю дім, де поет проводить час у світських утіхах, п'є вино, але незабаром час у дорогу. Далі йде незрозуміла порада мудрого мага розлити вино на молитовний килимок, до якого мусульмани ставляться з пошаною, а вино і молитва взагалі несумісні. Героя хвилюють труднощі майбутньої мандрівки. І наприкінці твору лунає заклик заради утіх відректися від усього іншого. Очевидно, що бейти відірвані один від одного і є ніби уламками цілої картини, яку важко осягнути.

Проаналізуємо кожен бейт, враховуючи відому нам суфійську термінологію, а також з'ясовуючи значення слів відповідно до контексту, що дасть нам можливість розкрити справжнє символічне значення газелі.

У бейті 1 поет зображує традиційні для суфійської поезії стосунки виночерпія з героєм. Вино виступає символом духовного сп'яніння, засобом молитовного екстазу й досягнення мудрості через звільнення від пут розуму. Виночерпій не щедрий, спочатку легко пригощає, потім, коли вина стає менше і воно міцнішає (мудрість сягає глибини), наливає чашу з ваганням (пізнання Божественної Істини дається нелегко). Вино порівнюється з любов'ю. Тут маються на увазі стосунки суфія з Богом. На початку людина відчуває стан, що відповідає стану закоханого, але далі починаються випробування. В цьому бейті, як і в подальших, символічного значення набувають звичайні слова, наприклад: "лити в чашу", "наповнювати" символізують сповнення пізнанням Істини.

У бейті 2 розвивається мотив жорстокої Коханої, яка не з'являється до закоханого. Важку дорогу до неї символізують мускусні кучері. Мускус – речовина чорного кольору, тож суфій блукає в темряві незнання, дорога до Бога звивиста, а неможливість з'єднатися з ним заливає кров'ю поетове серце, що символізує храм любові. Цей шлях дарує страждання, проте суфій вірить у зустріч із Божеством, яке несе вранішнє світло Знання, осяяння. Мускусний запах символізує радісні передчуття цієї зустрічі, хоча й очікування Красуні-Божества є важким, а надія нестійкою, як мінливий вранішній вітер. Ранок символізує перехід через межу незнання.

У бейті 3 йдеться про швидкоплинність світських насолод, недовговічність людського життя, від якого, як від милих обіймів, будь-якої хвилини може

покликати до себе Бог. Збирання речей — це облік духовних надбань і добрих вчинків, адже матеріальних благ у Дорогу до Бога з собою не візьмеш.

У бейті 4 дається порада, що треба зробити для того, аби зустріч із Богом стала реальністю. Молитовний килимок, на якому традиційно здійснюють намаз мусульмани, є певною святинею, цінністю, а порада розлити на нього вино може здатися блюзнірською. Однак тут молитовний килимок символізує молитовні стосунки з Богом. Гафіз вживає слово “рангін кон”, що буквально перекладається як “зроби кольоровим, різнобарвним, прикрась”. Тобто стосунки з Богом повинні набути нової якості. І порада суфіїв, старих мудреців “прикрасити вином” означає скинути з себе пута розуму, щоб людська раціональність не втручалася там, де має говорити серце. Гафіз стверджує, що старі мудреці-суфії — гідні наставники, які опанували Знаннями Істини, їм відкрився Бог і варто прислухатися до їхніх порад. Гафіз дотримується перської традиції, змальовуючи в образі носія знань на Дорозі до Бога не мусульманського духовного наставника, а мага-вогнепоклонника, зороастрійця.

У бейті 5 стверджується, що пізнання істини — річ непроста. Ніч символізує початок духовного пізнання (в мусульманській традиції саме вночі відбулася небесна подорож пророка Мухаммеда, яка теж тлумачиться суфіями містично). Вода — символ пізнання мудрості, проте існує страх “хвилі і виру”, поки душа темна, не оновлена світлом любові до Бога. Однак легко осуджувати цей страх тим, хто не вирушив Дорогою пізнання Істини, не шукає Бога (“безтурботним на березі”). Стан природи в бейті відповідає стану душі суфія.

У бейті 6 поет розвінчує марність людських досягнень, світських утіх на землі порівняно з радістю єднання з Богом.

У бейті 7 автор доходить висновку, що для досягнення єднання з Богом слід відкинути все земне, тлінне, немовби воно зовсім не існувало.

Отже, газель несе глибокий суфійський зміст, її мелодійне проспівування у присутності однодумців, що розуміють цей зміст, вповні могло викликати стан екстазу, для чого вона й призначалася.

Варто зазначити, що в аналізованій газелі 39 слів-символів, що становить 47,5 % від загальної кількості значенневих слів (їх у тексті 82). Такий високий відсоток ще раз доводить, що поезія Гафіза належить до кращих зразків суфійської творчості. Але поетичні переклади не завжди доносять до читача їхній справжній, не буквальний зміст. Для прикладу розгляньмо поетичний переклад газелі Гафіза, здійснений К. Ліпскеровим:

1. Чашу полную, о кравчий, ты вручи мне, как бывало.
Мне любовь казалась легкой, да беда все прибывала.
2. Скоро ль мускусным дыханьем о кудрях мне скажет ветер?
Ведь от мускусных сплетений кровь мне сердце заливала.
3. Я дремал в приюте милой, тихо звякнул колокольчик:
“В путь увязывай поклажу!” Я внимал: судьба взывала.
4. На молитвенный свой коврик лей вино, как то позволил
Старый маг, обретший опыт переправы и привала.
5. Ночь безлунна, гулки волны. Ужас нас постичь не сможет,
Без поклаж идущих берегом над игрой седого вала.
6. Пламя страстных помышлений завлекло меня в бесславье:
Где ж на говор злоречивый ниспадают покрывала?
7. Вот Хафиза откровенье: если страсти ты предашься,
Все отринь — иного мира хоть бы не существовало.

Як бачимо, існують відмінності як у самому змісті, так і у суфійських термінах, до яких звертається перекладач. Хоча і як зразки любовної лірики газелі Гафіза несуть високе емоційне навантаження.

Отже, зміст тексту газелей Гафіза значно ущільнюється завдяки вживанню великої кількості суфійських символів, а також наданню символічного значення звичайним словам. Таким чином, поза межами символічної мови майже не залишається значеннєвих слів. Знання суфійської символіки дає змогу застосовувати досить прості правила “дешифрування” образів, а отже, не стає на перешкоді естетичному сприйманню поетичного тексту. Розуміння суфійської символіки перської класичної поезії, і творів Гафіза зокрема, сприяє кращому орієнтуванню в літературних образах та сюжетах. А розуміння літератури як духовної основи народу — це шлях до порозуміння між народами.

Ольга Деркачова

ТЕКСТ І КАНОН: ФОРМАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЛІРИКИ АРКАДІЯ КАЗКИ

Аналіз особливостей формального вираження поетичних текстів передбачає врахування їхньої ритмічної організації, функціональних особливостей рими, строфіки тощо. Для Аркадія Казки форма поряд з музикою була одним із чинників концепції світової гармонізації. Якщо остання становить її внутрішній мотиваційний компонент, то форма — зовнішній. Г.-Г.Гадамер зазначав, що структурування звуків, рим, ритмів, вокалізації, асонансів тощо допомагають єдності образу, адже змушують спрямоване назовні слово замкнутися в собі¹.

Дослідження форми у текстах А.Казки здійснюється з урахуванням цих аспектів, а саме: специфіки вибору ритму (про його важливість як засобу текстової єдності писали В.Жирмунський, Н.Костенко, В.Ковалевський, М.Маріанашвілі, а Р.Вагнер, О.Бєлий, К.Леві-Стросс, М.Поляков наголошували на зв'язку музичного і поетичного ритмів), а також особливостей використання класичної строфіки, зокрема сонетів — їхню формальну вагомість зазначав В.Чапля, а потім Н.Костенко (дослідниця називала сонет “економною” жанровою і композиційною структурою²), — газелей (наприклад, Х.Халі вважав, що поет, який опанував мистецтво писання газелей, вважається таким, що знає сокровенне слово³), рондо, тріолетів.

Важливість аналізу використання таких форм саме у ліриці Казки зумовлена не тільки відсутністю досліджень, присвячених творчості цього поета, а й їхньою значимістю власне у ліриці 20-х років, для якої вони були нетиповими (зокрема, сонет використовували в основному неокласики, вінок сонетів — М.Жук, тріолети трапляються у В.Кобилянського, газелі — у В.Поліщука).

Р.Вестфаль вважав, що ритмічні закони однакові як для поезії, так і для музики⁴, тому поряд із домінуванням музичного начала, вираженого у низці образів, для лірики Казки властива і формальна музичність. Як звуки у музичному творі підлягають своєму ритмові, так і слова в поетичному творі — втілення звуків —

¹ Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. — К., 2001. — С.122.

² Костенко Н.В. Поетика Миколи Бажана. — К., 1971. — С.59.

³ Див.: Халі Х.А.Х. Поетика. — Душанбе, 1989. — С.114.

⁴ Див.: Маріанашвілі М. К проблеме временного субстрата в стихотворном тексте // Структура и функционирование поэтического текста: Очерки лингвистической поэтики. — М., 1985. — С.182.